

BİLGİ ve İNANÇ

1. İslam'da Bilgi Kaynakları

2. İslam İnancında İmanın Mahiyeti

3. Kur'an'dan Mesajlar:
İsrâ suresi 36. ayet ve
Mülk suresi 23. ayet

Felsefede bilgi,

insanın varlıkları tanıma, anlama ve bilme çabası sonucunda ortaya çıkan netice şeklinde tanımlanmıştır.

Felsefecilere göre bilgi;

düşünme, algılama, anlama ve açıklama süreçleriyle oluşur.

Felsefe alanında bilginin kaynağı genel olarak;

akıl, duyular, deney, gözlem ve sezgidir.

**BİLGİ
NEDİR?**

Bilim dünyasına göre ise bilgi,

gözlem ve deney yoluyla, teorilerin doğruluğunun ispatlanması sonucunda ortaya çıkar.

Bilgi, sebep sonuç ilişkisi içerisinde objektif,

ölçülebilir, gözlemlenebilir ve mantıksal olmalıdır.

- ❑ Son yüzyıllarda gelişen pozitivist bilim anlayışına göre bilinen tek gerçek; bilimin söylediği veya görebildiğidir.
- ❑ Bu anlayış, evrendeki her şeyin bilinebileceğini iddia etmektedir.
- ❑ Bu bakış açısı bazı bilim adamlarını din ve metafizik gibi alanları dışlayacak kadar ileri götürmüştür.
- ❑ Oysa bilim her ne kadar görünen âlemde insanlığa katkılar sunsa da dinin ve vahyin bireysel ve toplumsal işlevlerini hiçbir zaman yerine getiremez.

İslam'a göre Yüce Allah her şeyi bilen ve insana bilmediklerini öğretendir.

el-Alîm:

Yüce Allah'ın isimlerindedir.

Gerek duyular âlemine gerekse duyularla kavranılamayan âlemlere ait her şeyi bütün ayrıntılarıyla bilen. Bilginin mutlak sahibi.

- İslam âlimlerine göre üç çeşit bilgi kaynağı vardır. Bunlar:

- Akli ve dūŕŕnceyi yanılıtablecek dięer bir etken de taklittir.
- Oysa sorgulamadan ve delil aramadan topluma uymak hatalara sebep olur.
- Kur'an'da bu tutum kınanmıŕtır.

İslam dininde aklın kendinden beklenen işlevleri görebilmesi için **akl-ı selim** (selim akıl) olması gerekir.

Selim akıl; insanın doğru karar vermesini sağlayan, herhangi bir olumsuzluktan veya ortamın kötülüğünden etkilenmeyen, yaratılışındaki temizliğini ve saflığı koruyan akıldır.

- Akıl, yaratılışı, ölüm ötesini, dinin inanç ve ibadet esaslarını tek başına kavrayamaz.
- Bundan ötürü insanın gayb alemine ilişkin konularda bilgisi çok azdır.
- Aklın öncelikli görevi, evrende ve Kur'an'da Allah'ın ayetlerini anlamaya çalışarak insana rehberlik etmesidir.

Sadık Haber:

- İslam'a göre bilgi edinme yollarından biri de sadık (doğru) haberdur.
- Sadık haber, vahyi ve peygamberlerden gelen haberlerin tamamını kapsar.
- **Vahiy**, Allah'ın melek (Cebrail) aracılığıyla peygamberlere, onların da insanlara bildirdiği ilahi bilgiler ve bunların gönderiliş tarzıdır.

- ✓ Dinin ilkeleri tamamıyla haber türü bilgilere dayanır.
- ✓ Bu haberler, güvenilir bir melek ve peygamber tarafından getirildiği için doğru ve kesindir.
- ✓ Sadık haberler, **mütevatir haber** ve **peygamberlerden gelen haber** olmak üzere iki kısımdır.

Sadık haberler

- Mütevatir haber:

Yalan üzere birleşmeleri aklen mümkün olmayan toplulukların aktara geldiği haberlere mütevatir haber denir. Bu haberler nesilden nesile kesintisiz nakledilen haberlerdir. Örneğin, Allah'tan gelen vahiy yani Kur'an-ı Kerim, mütevatir şekilde bizlere ulaşmıştır.

- Peygamberden gelen haber:

Peygamberimiz kendisine gelen vahyi insanlara tebliğ etmiş ve sünnetiyle örnek olmuştur. Peygamberimizin sünneti yani söz, fiil ve davranışları da Müslümanlar için bilgi kaynağıdır.

Vahiy

Akıl ve duyularımızla bilemeyeceğimiz konularda bizi bilgilendirir.

İnanç esasları, ibadetler, ahlak ilkeleri ve sosyal ilişkiler hakkında bilgiler verir.

Evrenin yaratılışı ve varlıklar hakkında açıklamalar yapar.

Akıl ve duyularla elde edilen bilgiler hususunda insana rehberlik eder.

Yaratılış, ahiret hayatı, cennet ve cehennem hakkında bilgiler verir.

Salim Duyu Organları:

İslam dinine göre bilgi edinme yollarından biri de herhangi bir etkenle kendisine ait özelliğini kaybetmemiş bulunan işitme, görme, koku alma, tatma ve dokunma duyularıdır.

Kişinin duylar yoluyla elde ettiği dolaysız bilgi akıl yoluyla elde ettiklerinden daha fazla kesinlik taşır.

Çevreyi algılamanın ve ilk bilgileri edinmenin yolu duyularla mümkündür. İnsan, (I) herhangi bir eksiklik ve kusuru bulunmayan duyularla elde ettiği (II) verileri akıyla işleyip değerlendirerek bilgi üretir. Akıl ürettiği bilgiyi kullanarak yeni ve anlamlı sonuçlar çıkarır. İnsan akıl vasıtasıyla elde edemeyeceği ve duyuların ötesindeki bilgilere ancak doğru haber yoluyla ulaşır. Dinin de insana ulaşması (III) peygamberlerin verdiği haberler vasıtasıyla gerçekleşir.

Parçada altı çizili bölümlerden hareketle İslam'a göre bilgi kaynakları aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Salim Duyular - Selim Akıl - Vahiy
- B) Salim Duyular - Vahiy - Selim Akıl
- C) Selim Akıl - Salim Duyular - Vahiy
- D) Vahiy - Selim Akıl - Salim Duyular
- E) Vahiy - Salim Duyular - Selim Akıl

Bilginin Kullanımında Dikkat Edilmesi Gerekenler:

İslam düşüncesinde selim akıl, doğru haber ve salim duyular herkes için geçerli olan nesnel bilgi kaynaklarıdır.

İnsan bilgiye bu üç kaynağın birlikte işleyişiyle varır.

Bunun yanında herkes için bağlayıcılığı olmayan sezgi, rüya, keşif ve ilham gibi öznel bilgi kaynakları da vardır.

Ancak İslami bilgi anlayışında sezgi, rüya, keşif ve ilham genel geçerliliği olmayan kişiye özel bilgi kaynaklarıdır.

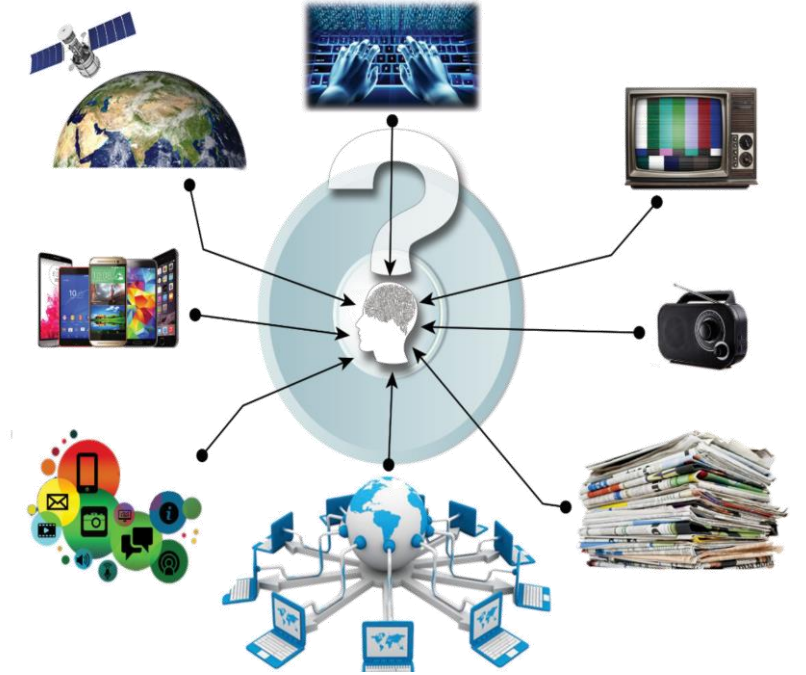
- ❖ Rüya, keşif, ilham yoluyla elde edilen bilginin kesinliği belirsizdir.
- ❖ Kişisel ve sübjektif olan bu veriler genel ve bağlayıcı kaynak olma özelliğine sahip değildir.
- ❖ Kesinlik taşımayan, tahmine dayalı bilgi insanı yanlış düşünceye, yanlış düşünce ise yanlış davranışa götürür.

Rüya; uyku sırasında zihinde beliren görüntülerin bütününü.

İlham; gönle doğan şey, kalbe gelen mana, akıl yürütme ve düşünmeye dayanmaksızın elde edilen bilgi.

Keşif; aklın ötesinde olduğu için gaip olan bazı şeyleri bilmek.

- Günümüzde iletişim ve bilişim kanallarının artmasıyla bilgiye ulaşmak çok kolay hale gelmiştir.
- Ancak bilgi çokluğu sebebiyle doğru, güvenilir ve faydalı bilgiye ulaşmak çaba gerektirmektedir.
- İslam'a göre bilginin kullanımı kul hakkı temelinde değerlendirilir.
- Bilginin dijital kullanımında da hiç kimsenin zarar görmeyeceği tam aksine herkesin faydalanacağı hakkaniyet ölçülerine riayet edilmelidir.

Bilgiyi Sevmek:

Yüce Allah insanlardan yaratılışlarına uygun güzel işler (salih amel) yapmaları istenmektedir.

Güzel işlerin en başında ilim gelir.

Çünkü insanı Allah'a yakınlaştıracak ve çevresine yararlı kılacak en güzel faaliyet ilimdir.

Doğru Bilgiye Ulaşmak:

Doğru bilgi; içinde şüphe barındırmayan, gerçeğe tam olarak uyan ve kesin güven duyulan bilgidir.

Doğru kararlar alabilmek ve doğru davranışlar sergileyebilmek için doğru ve güvenilir bilgilere ihtiyaç vardır.

- İslam, bilgi kaynağının güvenilir olmasına da özel önem verir.
- Aldığımız haberlerin, edindiğimiz bilgilerin doğruluğunu araştırmamızı ister.
- Aksi takdirde yalan ve yanlış bilgiler sebebiyle insanlar arasında sevgi ve saygı kalmaz.
- Çeşitli adaletsizlikler ortaya çıkar ve toplumun huzuru bozulur.

Faydalı Bilgi ve Bilgi Ahlakı:

Bilgi hem insanın kendisine hem de başkalarına yararlı olmalıdır.

İnsan öncelikle kendisini donanımlı kılacak, hayatı için gerekli faydalı bilgiler edinmelidir.

Okul süresi boyunca öğrenilenler, meslekî bilgiler, dil, genel kültür bilgisi bu kapsamda değerlendirilir.

- ✓ İslam dininde her alanda olduğu gibi ilmin de bir ahlakı vardır.
- ✓ İslam âlimleri ilmin ahlakını onunla amel etmek ve muhafaza ederek başkalarına aktarmak olduğunu belirtmişlerdir.

“Ancak iki kişiye gıpta edilir.
Bunlar; Allah’ın kendisine mal verdiği
ve onu hak yolunda harcayan kimse ile
Allah’ın kendisine (ilim ve) hikmet verdiği
ve ona göre karar verip, onu başkalarına da
öğreten kimsedir.”

(Buhârî, Zekât, 5.)

Bilginin Kullanımı ve Muhafazası:

Bilginin kullanımı ve muhafazası en az bilgiyi elde etmek kadar önemlidir.

Bilgi, kötü niyetli insanların eline geçtiğinde felakete dönüşebilmektedir.

Savaşların yaşanması, atom bombasının kullanılması, tabii kaynakların hızla yok edilmesi ve çevre felaketleri bilginin kötüye kullanılmasının sonuçlarıdır.

İnsanlar yüzyıllar boyunca ürettikleri bilgileri muhafaza edebilmek için kitaplar yazmışlar ve bunların nesilden nesile aktarılması için kütüphaneler kurmuşlardır.

On binlerce eseri içinde barındıran Süleymaniye Kütüphanesi hem bilginin muhafazası hem de insanların faydalanması gibi önemli işlevleri yerine getirmektedir.

Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, İstanbul

2. İslam İncında İmanın Mahiyeti

İnanç ve iman kavramları birbirlerinin yerine kullanılsa da aralarında farklar da vardır.

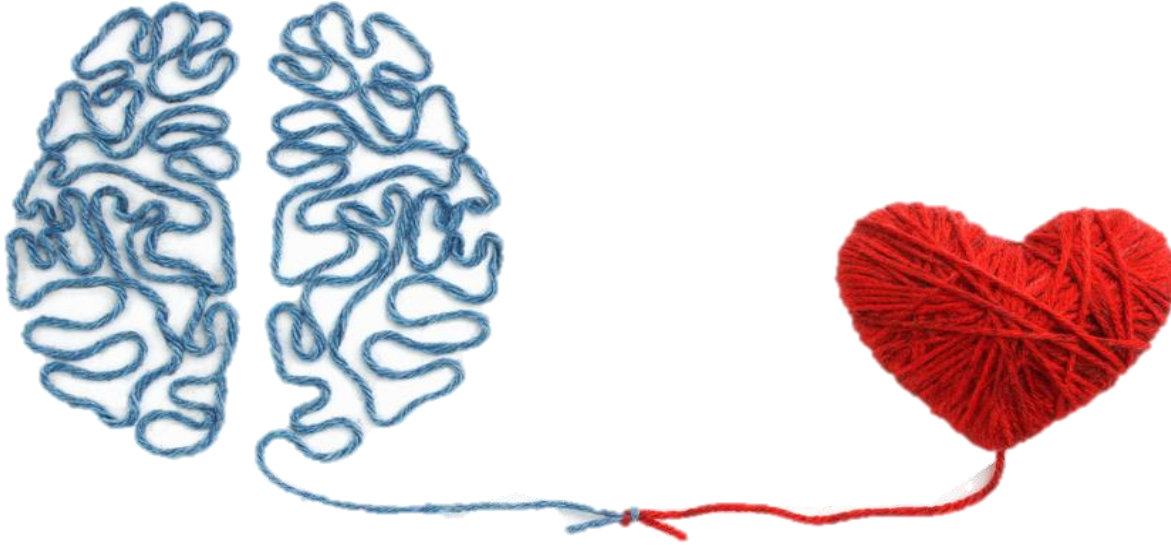
Sadece bir dine bağlılık değil bağlanmama şeklinde ortaya çıkan kabullere de inanç denir.

İman kelime olarak güven duygusu içinde tasdik etmek, tereddüt ve şüphe etmeden gönül huzuruyla bağlanmak anlamına gelir.

İmanın zıddı **inkâr**dır.

İman eden kimseye mümin, inkâr eden kimseye de kâfir denir.

Dinî bir terim olarak **iman**; kişinin Allah'ın varlığını, birliğini, sıfatlarını, peygamberlerini, ahiret gününü ve bunlardan başka iman edilmesi gereken şeyleri kalp ile tasdik edip dil ile söylemesidir.

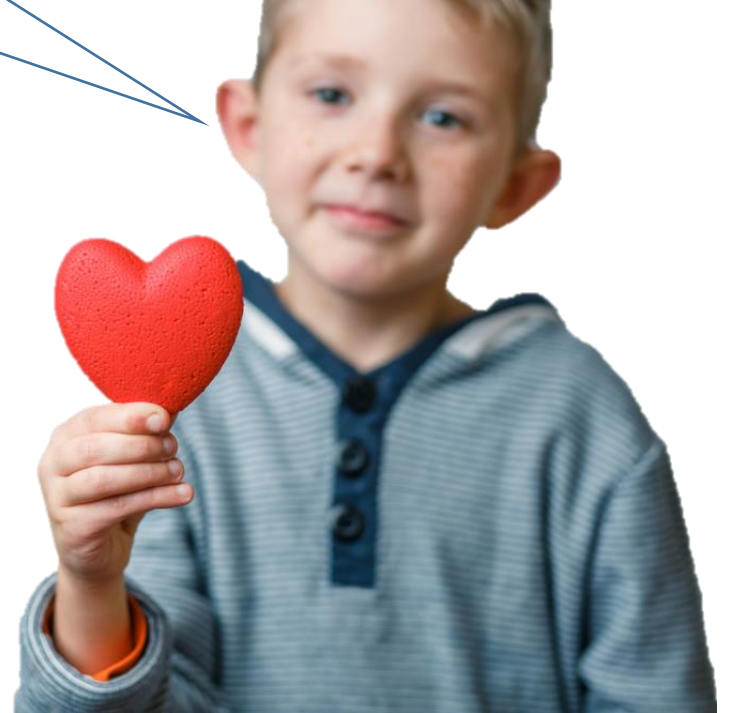
İman: Kalp ile tasdik dil ile ikrar:

İman esası kalp ile tasdik etmek yani onaylamaktır.

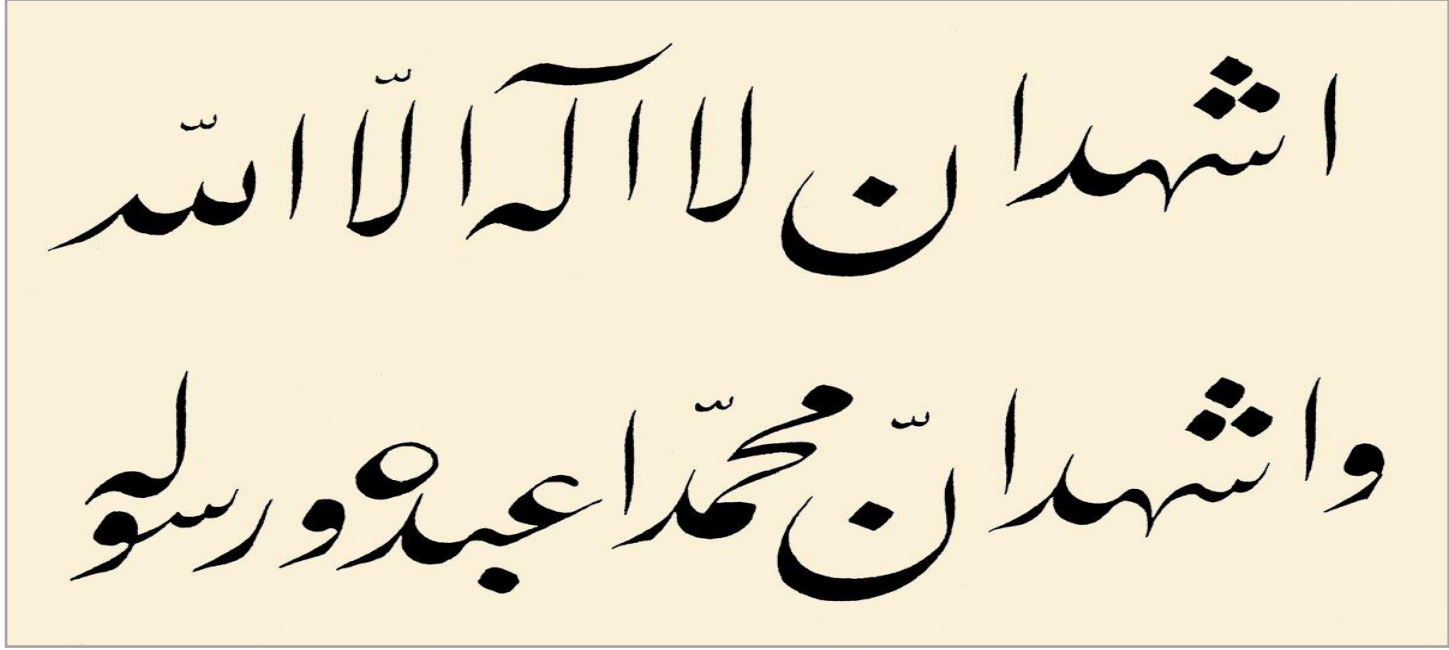
Kalbin inanması ve tatmin olması imanın gerçekleşmesi için en temel şarttır.

İkrar ise kalp ile tasdik edilen imanın dil ile söylenmesi yani açıklanması ve ilan edilmesidir.

Kalpteki imanın dil ile söylenmesi, o kimsenin başkaları tarafından mümin olarak bilinmesi için gereklidir.

Kelime-i Şehadet, İslam inancının özetidir.

Bir kimse diliyle iman ettiğini söylemesine rağmen kalbiyle söylediğini onaylamazsa iman etmiş olmaz.

Kalben onayladığı halde, baskı altında olması ya da dilsiz olması sebebiyle inandığını söyleyememesi o kimseyi mümin olmaktan çıkarmaz.

İman - Bilgi İlişkisi:

Mümin olmanın ilk ifadesi olan kelime-i şhadeti söylerken kişi bildiğine “tanıklık, şahitlik” eder.

Bu yönüyle iman etmenin temelinde bilgi vardır.

Bunun yanında iman sadece bilgiyle oluşmaz ve olgunlaşmaz.

Çünkü iman bilgiyi aşan bir boyuta sahiptir. İmanda kabul ve teslimiyet, bilgide ise duyular aracılığıyla aklın bir sonuca varması söz konusudur.

İman - Amel İlişkisi:

Amel, iradeye dayanan her türlü iş ve davranış demektir.

İman ile amel arasında çok sıkı bir ilişki vardır. Çünkü insan inandığı gibi yaşar.

İman ya da imansızlık kendini fiillerde ve davranışlarda gösterir.

Dinî vecibelerini bilerek, ihmal ederek yada unutarak yerine getirmeyen bir mümin günah işlemiş olur.

İmanın Taklitten Kurtarılarak Tahkike Ulaşması:

Araştırmadan ve delillere dayanmadan çevrenin yönlendirmesiyle oluşan imana **taklidî iman** denir.

Tahkikî iman ise delillere, bilgiye, araştırma ve kavramaya dayalı imana denir.

TAKLİDÎ İMAN

Taklidî iman delillere dayanmadığı için zayıftır.

Taklidî imana sahip olan kişi küçük bir engel veya itirazla karşılaştığında şüpheyeye düşerek imanı sarsılabilir.

Ayrıca taklidî iman yeterince bilgiye dayanmadığı için insanı taassuba ve bağnazlığa sürükler.

TAHKİKÎ İMAN

Tahkikî imana ulaşan kimse ise evreni ve yaratılışı inceler, dinin hükümleri hakkında bilgi sahibi olur.

Böylece Allah ve diğer varlıklarla ilişkisi sağlam temeller üzerinde şekillenir.

Tahkikî imanda bilgiye dayalı zihinsel faaliyet, kalpten bağlılık ve tam bir teslimiyet söz konusudur.

3. Kur'an'dan Mesajlar: İsrâ suresi 36. Ayet ve Mülk Suresi 23. Ayet

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا

“Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp bunların hepsi ondan sorumludur.” (İsrâ suresi, 36. ayet.)

- İsrâ suresi 36. ayette bilgi kaynaklarının doğru kullanılması emredilir.
- İnsanın bir haber ve bir olay hakkında kesin hüküm vermeden önce ciddi bir araştırma yapması Yüce Allah'ın emridir.
- Kişi bu şekilde hareket ettiğinde inanç dünyasında kuruntulara ve yanlışlıklara meydan verilmez.

قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾

“De ki: O, sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalpler verendir. Ne kadar da az şükrediyorsunuz!” (Mülk suresi, 23. ayet.)

- ❖ Mülk suresi 23. ayette insanı yaratan ve sayısız nimet veren Yüce Allah’a karşı nankörlük yapılmaması istenmektedir.
- ❖ Çünkü insanı yaratan, bilgiyi ve bilgi vasıtalarını veren Allah’tır.
- ❖ En büyük nankörlük duyu organlarını yaratılış amacına uygun olarak kullanmamak, Allah’ın ayetlerine gözlerini ve kulaklarını kapatmaktır.
- ❖ En güzel şükür ise nimeti verene, o nimetin cinsinden bir amelle teşekkür etmektir.

İnsanı yaratan, bilgiyi ve bilgi vasıtalarını veren Allah'tır (c.c.). İnsanın en ayırıcı özelliği gözlem yapma ve düşünme yeteneğidir. Mülk suresi 23. ayette insanı yaratan ve sayısız nimet veren Yüce Allah'a karşı nankörlük yapılmaması istenmektedir. En büyük nankörlük duyu organlarını yaratılış amacına uygun olarak kullanmamak, Allah'ın (c.c.) ayetlerine gözlerini ve kulaklarını kapatmaktır. En güzel şükür ise nimeti verene, o nimetin cinsinden bir amelle teşekkür etmektir.

Aşağıdakilerden hangisi bir nimete kendi cinsinden bir amelle şükretmeye örnek değildir?

- A) Akıl nimetinin şükrü düşünmektir.
- B) Servet nimetinin şükrü infâktır.
- C) Vücut nimetinin şükrü oruçtur.
- D) Sağlık nimetinin şükrü dürüst olmaktır.
- E) Bilgi nimetinin şükrü öğretmektir.

**OGM MATERYAL
YKS KAMPI
KONU ANLATIMI
(BİLGİ VE İNANÇ)**

HAZIRLAYAN VE SUNAN

**HANDAN BAL CEYLAN
(DİN KÜLT. VE AHL. BİL. ÖĞRETMENİ)**